

Bijlage 2: Beleidsreactie op de bevindingen uit het onderzoeksrapport 'Over Grenzen: een rechtsvergelijkend onderzoek naar preventieve beschermingsbevelen bij huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking'

Hierbij geven wij, de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de staatssecretaris Participatie en Integratie uw Kamer onze beleidsreactie op het onderzoeksrapport 'Over grenzen: een rechtsvergelijkend onderzoek naar preventieve beschermingsbevelen bij huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking' dat in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum door onderzoeksbureau Right to Rise is uitgevoerd. Dit rapport hebben wij op 10 juli 2025 naar uw Kamer gestuurd.¹ Het onderzoek is destijds gestart tegen de achtergrond van het regeerakkoord 2021-2025 waarin werd vermeld dat slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating of genitale verminking worden beschermd, bijvoorbeeld door een rechter een preventief beschermingsbevel te laten uitvaardigen.² Met dit onderzoek worden ook handvatten gegeven ter uitvoering van de motie van het lid Eerdmans³ om een wettelijke grondslag te creëren waardoor rechters een uitreisverbod kunnen opleggen bij vermoedens van vrouwelijke genitale verminking.

Hieronder volgt een uiteenzetting van de belangrijkste bevindingen en de aanbevelingen uit het onderzoeksrapport. Vervolgens wordt een inhoudelijke reactie gegeven op de aanbevelingen.

Bevindingen onderzoek

In Nederland zijn verschillende instrumenten beschikbaar die kunnen worden ingezet om (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking te beschermen. Tegelijkertijd worden er in de praktijk ook knelpunten ervaren. Dat is de aanleiding geweest om met dit onderzoek deze knelpunten (beter) in kaart te brengen en de mogelijkheid van uitvaardiging van preventieve beschermingsbevelen onder de loep te nemen, zoals opgenomen in het vorige regeerakkoord. De onderzoekers hebben de preventieve beschermingsbevelen die in Nederland bestaan, afgezet tegen de preventieve beschermingsbevelen die gelden in België, Denemarken, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk. Het doel hiervan was om te achterhalen of de buitenlandse preventieve beschermingsbevelen en het beschermingsniveau van (potentiële) slachtoffers door toepassing van die preventieve beschermingsbevelen inzicht kunnen opleveren die van toegevoegde waarde kunnen zijn voor de Nederlandse praktijk.

Nederland kent voor minderjarigen en volwassenen verschillende beschermingsmaatregelen om (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking te beschermen. Voor minderjarigen bestaan er preventieve kinderbeschermingsbevelen, zoals de (voorlopige) ondertoezichtstelling, de machtiging uithuisplaatsing, de (voorlopige) voogdijmaatregel en de schriftelijke aanwijzing⁴. Voor volwassenen kunnen er civielrechtelijke en strafrechtelijke beschermingsbevelen worden opgelegd in de vorm van contact-, locatie- en gebiedsverboden. Er zijn geen landelijke gegevens bekend over de inzet van deze beschermingsbevelen om slachtoffers te beschermen. Uit het onderzoek volgt dat de beschikbare preventieve beschermingsmaatregelen in de praktijk slechts in beperkte mate worden ingezet om slachtoffers te beschermen. Daar liggen volgens de onderzoekers verschillende oorzaken aan ten grondslag; onvoldoende signalering, handelingsverlegenheid bij professionals, een onzorgvuldige risico-inschatting (soms wordt een bevel overhaast ingezet, soms na een inadequate afweging bij signalen), een beperkte samenwerking in de keten, juridische lacunes (waaronder Nederlandse uitspraken, zoals voogdijmaatregelen of ondertoezichtstellingen, die in het buitenland niet worden erkend of ten uitvoer worden gelegd; het gebrek aan mogelijkheden om (potentiële) daders

¹ Kamerstukken II, 2024-2025, 28345, nr. 285.

² Coalitieakkoord 2021-2025 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', d.d. 15 december 2021, p. 30.

³ Kamerstukken II, 2024-2025, 29279, nr. 962.

⁴ Om de uitvoering van een ondertoezichtstelling te waarborgen, kan een gecertificeerde instelling een schriftelijke aanwijzing opleggen. Hierbij worden ouders en/of de minderjarige verplicht om bepaalde instructies op te volgen zoals omgangsafspraken, veiligheidsafspraken of het volgen van hulpverleningstrajecten. Ouders en minderjarigen zijn verplicht om de schriftelijke aanwijzing op te volgen. Indien de schriftelijke aanwijzing door de ouders niet wordt nageleefd, dan kan de gecertificeerde instelling via de kinderrechter verzoeken om deze te bekrachtigen en een dwangmiddel aan de naleving te verbinden.

juridisch onder druk te zetten; leeftijdsgrenzen die de bescherming van slachtoffers beperken) en onvoldoende beschermingsmogelijkheden tegen groepsdruk.

Uit het onderzoek komt naar voren dat de beschikbare preventieve beschermingsbevelen in respectievelijk België, Denemarken en Noorwegen, in vergelijking met Nederland, niet leiden tot een substantieel hoger beschermingsniveau voor (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking. Daarbij wordt opgemerkt dat België, Denemarken en Noorwegen – net als Nederland – niet over een landelijk registratiesysteem beschikken. Hierdoor is het niet mogelijk om vast te stellen hoe vaak de beschikbare, preventieve beschermingsmaatregelen daadwerkelijk worden ingezet. Als opvallende bevindingen noemen de onderzoekers dat Belgische respondenten Nederland regelmatig als inspirerend voorbeeld noemden.

Het Verenigd Koninkrijk beschikt over twee specifieke, civielrechtelijke beschermingsbevelen gericht tegen huwelijksdwang en vrouwelijke genitale verminking, te weten: de *Forced Marriage Protection Orders* en de *Female Genital Mutilation Protection Orders*. Deze *protection orders* onderscheiden zich op een aantal belangrijke punten ten opzichte van de Nederlandse praktijk. Allereerst kunnen deze *protection orders* worden opgelegd door de familierechter⁵ zonder dat er sprake is van een strafrechtelijke veroordeling; de maatregelen hebben een preventief karakter. Verder bieden ze bescherming tegen groepsdruk in die zin dat de maatregel tegen meerdere personen kan worden ingezet (en dus kan beschermen tegen meerdere betrokkenen), en het slachtoffer in de eigen omgeving kan blijven. Onder de *protection orders* kunnen verschillende maatregelen en interventies tegelijk worden ingezet, bijvoorbeeld een contactverbod en een uitreisverbod in combinatie met extra toezicht door school of een afspraak met een beschermend familielid. Hierdoor kan beter hulp op maat worden geboden. De *protection orders* kunnen worden toegepast voor de bescherming van minderjarigen en voor de bescherming van volwassenen. De *protection orders* hebben een civielrechtelijk karakter waardoor er een lagere bewijslast geldt. Verder kunnen deze *protection orders* zowel door het (potentiële) slachtoffer als door derden worden aangevraagd, hetgeen de toegankelijkheid van deze maatregel vergroot. Tot slot kunnen deze civielrechtelijke *protection orders*, ingeval van overtreding, strafrechtelijk worden gehandhaafd. Dit werkt volgens de onderzoekers niet alleen normstellend, maar ook afschrikwekkend richting (potentiële) plegers.

De onderzoekers stellen dat Nederland op dit moment geen civielrechtelijke beschermingsbevelen kent die na overtreding strafrechtelijk kunnen worden gehandhaafd. De civielrechtelijke beschermingsbevelen uit het Verenigd Koninkrijk bieden in hun optiek dan ook kansen om het beschermingsniveau van (potentiële) slachtoffers in Nederland te verhogen. Volgens de onderzoekers zijn dergelijke bevelen vooral effectief wanneer zij vroegtijdig worden ingezet, en als onderdeel van een bredere ondersteuningspakket. Effectieve bescherming vereist dan ook een integrale aanpak en voortdurende professionele betrokkenheid, aldus de onderzoekers.

De onderzoekers doen op basis van hun bevindingen de volgende aanbevelingen:

1. *Verbeter signalering, risico-inschatting en ketensamenwerking.*
Investeer in voorlichting binnen gemeenschappen, versterk kennis en vaardigheden van professionals, en bevorder duurzame samenwerking tussen ketenpartners.
2. *Maak een hybride beschermingsbevel juridisch mogelijk.*
Introduceer een civielrechtelijk beschermingsbevel dat – naar het voorbeeld van de *protection orders* in Verenigd Koninkrijk – bij overtreding strafrechtelijk kan worden gehandhaafd.
3. *Zorg voor een robuust kader van ondersteuning, bescherming en handhaving.*
Borg randvoorwaarden zoals passende hulpverlening en structurele training van rechters, juridisch personeel, politie en het Openbaar Ministerie. Realiseer structurele monitoring en adequate handhaving bij overtreding. Een goed afgestemde, integrale aanpak vergroot de effectiviteit van beschermingsmaatregelen.
4. *Zoek verbinding en voorkom stigmatisering.*

⁵ In complexe gevallen worden de *protection orders* opgelegd door de *High Court*.

Voorkom dat beschermingsmaatregelen leiden tot uitsluiting, wantrouwen of discriminatie. Werk actief samen met gemeenschappen aan bewustwording, gedeelde verantwoordelijkheid en duurzame verandering.

Beleidsreactie

Wij zijn de onderzoekers erkentelijk voor het onderzoek en de gedane aanbevelingen. Het onderzoek biedt waardevolle inzichten in de beschikbare preventieve beschermingsmaatregelen tegen huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking, alsmede in de verschillende beschermingsniveaus voor (potentiële) slachtoffers die bestaan in Nederland, België, Denemarken, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk. Het biedt waardevolle aanknopingspunten om het beleid en de aanpak van schadelijke praktijken samen met de betrokken organisaties te verbeteren.

Schadelijke praktijken, zoals huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking, zijn bijzondere verschijningsvormen van huiselijk geweld en kindermishandeling die voortkomen uit orthodoxe of conservatieve tradities en strikte opvattingen over genderrollen, seksualiteit en ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen. Het zijn ernstige mensenrechtenschendingen waarbij (onder meer) inbreuk wordt gemaakt op iemands psychische, lichamelijke en seksuele integriteit. De impact van dergelijke gebeurtenissen op (potentiële) slachtoffers is groot; deze kunnen op korte en lange termijn het leven ingrijpend ontwrichten. Schadelijke praktijken blijven vaak buiten zicht, waardoor de omvang moeilijk in te schatten is. Uit onderzoek volgt dat in Nederland naar schatting tussen de 340 en 1000 mensen jaarlijks te maken krijgen met huwelijksdwang.⁶ Daarnaast worden jaarlijks naar schatting tussen de 150 en 800 mensen achtergelaten in het buitenland.⁷ Verder volgt uit het prevalentieonderzoek van Pharos dat circa 4200 meisjes in de periode 2018-2038 risico lopen op vrouwelijke genitale verminking in Nederland.⁸ Middels internationale, Europese en nationale wet- en regelgeving heeft de Nederlandse overheid zich verplicht om huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking te voorkomen en te bestrijden, en om hulp en effectieve bescherming te bieden aan (potentiële) slachtoffers.

Binnen de brede aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling besteden de betrokken ministeries, ketenpartners, kennisinstituten en belangenorganisaties ook specifiek aandacht aan het voorkomen en bestrijden van schadelijke praktijken. De aanpak van schadelijke praktijken vereist een nauwe samenwerking tussen verschillende ministeries. Dit type geweld kent immers een collectief karakter, waarbij traditionele groepsnormen en sociale druk vanuit de gemeenschap een essentiële rol spelen. Een 'reguliere' benadering van huiselijk geweld kan in deze context zelfs averechts werken of leiden tot escalatie. Daarom richt de aanpak zich niet alleen op preventie, bescherming, hulp en ondersteuning van slachtoffers, versterking van de samenwerking en strafbaarstelling, maar ook op het ontwikkelen van specialistische kennis en werkwijzen die recht doen aan de specifieke dynamiek en het vaak verborgen karakter van dit geweld. Het kabinet zet hiervoor verschillende (aanvullende) maatregelen in binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.

Signalering, deskundigheid en ketensamenwerking

De onderzoekers hebben verschillende aanbevelingen gedaan over de inbedding van preventieve beschermingsbevelen in de Nederlandse context, maar ook over aanvullende maatregelen. Om de eventuele inzet van preventieve beschermingsbevelen te laten slagen, is het volgens de onderzoekers van belang ook te blijven investeren in zaken als signalering, deskundigheid en samenwerking, als weergegeven onder aanbeveling 1. Inzet hierop is op dit moment al onderdeel van de huidige, bredere aanpak van schadelijke praktijken.

⁶ WODC-rapport 'Over grenzen: een rechtsvergelijkend onderzoek naar preventieve beschermingsbevelen bij huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking', p. 20.

⁷ WODC-rapport 'Over grenzen: een rechtsvergelijkend onderzoek naar preventieve beschermingsbevelen bij huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking', p. 20.

⁸ WODC-rapport 'Over grenzen: een rechtsvergelijkend onderzoek naar preventieve beschermingsbevelen bij huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking', p. 20. Website Pharos, [Infografic vrouwelijke genitale verminking - Pharos](#), geraadpleegd op 3 december 2025.

De inzet op zelfbeschikking⁹ betreft een belangrijk onderdeel van de aanpak en richt zich onder andere op de preventie van schadelijke praktijken. De staatssecretaris Participatie en Integratie werkt vanuit de Actieagenda Integratie en Open en Vrije Samenleving, samen met de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, aan het bevorderen van zelfbeschikking binnen gesloten gemeenschappen.¹⁰

Om (potentiële) slachtoffers te kunnen beschermen is het van belang hen in beeld te hebben en te bereiken. Dit vereist onder andere bewustwording en voorlichting in de gemeenschappen waar schadelijke praktijken, zoals huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking plaatsvinden. Door middel van diverse voorlichtingsactiviteiten probeert het kabinet de bewustwording binnen deze gemeenschappen te vergroten. Zo wordt op verschillende manieren samengewerkt met sleutelpersonen om binnen de eigen gemeenschappen voorlichting te geven, het onderwerp bespreekbaar te maken en toeleiding naar (formele) hulp te stimuleren. Sleutelpersonen vervullen een brugfunctie tussen de gemeenschappen en formele hulporganisaties. Met verschillende subsidies aan bijvoorbeeld de Alliantie Verandering van binnenuit 2.0, de Federatie van Somalische Associaties Nederland (FSAN) en Movisie wordt de inzet van sleutelpersonen gerealiseerd. Een groot deel van deze subsidies en projecten loopt in 2025 af. Er is nog geen duidelijkheid over eventuele vervolgprojecten ten aanzien van de inzet van sleutelpersonen vanaf 2026. Wel is een nieuwe kleinschalige pilot met een preventieve aanpak gericht op potentiële plegers van eengerelateerd geweld gestart, waarin ook zal worden samengewerkt met sleutelpersonen. De verklaring tegen meisjesbesnijdenis draagt ook bij aan de preventie en bewustwording. Deze verklaring wordt uitgereikt aan ouders afkomstig uit risicolanden die van plan zijn om af te reizen naar het land van herkomst. In de verklaring is informatie over de consequenties en strafbaarheid van meisjesbesnijdenis opgenomen. Hiermee kunnen ouders hun familieleden inlichten. In 2024 is een vernieuwde versie van deze verklaring ontwikkeld. De verklaring is zowel in fysieke als in digitale vorm beschikbaar.

Daarnaast werkt het kabinet samen met de Koninklijke Marechaussee (KMar) en Schiphol aan een campagne gericht op potentiële slachtoffers van huwelijksdwang, achterlating, vrouwelijke genitale verminking en mensenhandel. Het doel is om potentiële slachtoffers (en eventuele medestanders in hun directe omgeving) die op het punt staan uit te reizen, te wijzen op de mogelijkheid van (nood)hulp bij dreiging van bovengenoemde risico's. In het plan wordt niet alleen de campagne uitgewerkt maar nadrukkelijk ook gekeken naar de opvolging door de KMar, de inzet van beschermingsmaatregelen en eventuele opvang en zorg (via Veilig Thuis).

Naast voorlichting wijzen de onderzoekers op het belang van kennis en vaardigheden bij professionals en samenwerking tussen ketenpartners. Schadelijke praktijken betreffen specifieke vormen van geweld. Om professionals voldoende handvatten te geven, wordt ingezet op deskundigheidsbevordering. Er zijn diverse e-learningen beschikbaar voor professionals die specifiek betrekking hebben op de signalen en handelingsperspectieven in geval van schadelijke praktijken. Daarnaast is de afgelopen jaren door kenniscentrum Pharos een richtlijn voor jeugdgezondheidszorgprofessionals ontwikkeld. Deze richtlijn draagt bij aan de signalering van schadelijke praktijken en de registratie van deze signalen. Verder wordt gewerkt aan onderwijsmateriaal over vrouwelijke genitale verminking binnen de opleidingen van huisartsen en verloskundigen. Aanvullend hierop zal door de staatssecretaris Participatie en Integratie per 2026 meerjarig worden ingezet op deskundigheidsbevordering van professionals in het sociaal domein

⁹ Zelfbeschikking is de vrijheid om zelfstandig keuzes te maken over je leven waaronder je werk, inkomen, relaties en levensstijl.

¹⁰ Gesloten gemeenschappen kunnen gemeenschappen zijn met een migratieachtergrond, maar ook bijvoorbeeld streng christelijke gemeenschappen, orthodox-joodse gemeenschappen of Roma en Sinti. Overigens zijn er onder groepen met eenzelfde nationaliteit/migratieachtergrond zowel gesloten gemeenschappen als gemeenschappen die meer gericht zijn op de individuele vrijheid. De inzet van het kabinet is om het zelfbeschikkingsrecht te versterken voor *iedereen* die deel uitmaakt van gesloten patriarchale gemeenschap met sterk hiërarchische structuren, waar de individuele keuzevrijheid onder druk kan komen te staan. Waar het gaat over ernstige vormen van inbreuk van het recht op zelfbeschikking zoals huwelijksdwang en achterlating, eengerelateerd geweld en vrouwelijk genitale verminking (schadelijke praktijken), betreft het vooral vrouwen en meisjes met een migratieachtergrond uit een aantal specifieke landen. Deze herkomstlanden benoemen doet echter geen recht aan de opvattingen en gedragingen van een meerderheid van de Nederlanders met een herkomst uit de betreffende landen.

en zal een regionale ketenaanpak voor de preventie van schadelijke praktijken worden opgezet in twee regio's waar die nu nog ontbreekt.

De samenwerking tussen ketenpartners wordt onder meer bevorderd door het Landelijk Netwerkknooppunt Schadelijke Praktijken. In dit netwerk komen diverse ketenpartners periodiek samen om kennis uit te wisselen, van elkaar te leren en de onderlinge samenwerking te versterken. Ook organisaties vanuit diverse gemeenschappen zelf nemen deel om de verbinding met sleutelpersonen te bevorderen. Het kabinet draagt financieel bij aan dit netwerk. Om de samenwerking en deskundigheidsbevordering verder te ondersteunen, wordt gewerkt aan een digitaal platform waarop informatie laagdrempelig kan worden uitgewisseld, gedeeld en waar vragen kunnen worden gesteld. Het kabinet stelt in de jaren 2026-2029 financiële middelen beschikbaar voor de ontwikkeling van dit digitale platform.

Hybride beschermingsbevelen in Nederland

Onder aanbeveling 2 wordt geadviseerd om een hybride beschermingsbevel juridisch mogelijk te maken, naar het voorbeeld van het Verenigd Koninkrijk. Het Verenigd Koninkrijk beschikt over civielrechtelijke beschermingsbevelen die na overtreding strafrechtelijk kunnen worden gehandhaafd. Dit kan bijdragen aan een effectievere en bredere bescherming van (potentiële) slachtoffers van huwelijksdwang en vrouwelijke genitale verminking.

Nederland kent civielrechtelijke beschermingsbevelen in de vorm van onder meer contactverboden, locatieverboden en gebiedsverboden. Anders dan in het Verenigd Koninkrijk leidt het overtreden van deze verboden niet automatisch steeds tot sancties. Dit draagt niet bij aan de bescherming van het slachtoffer die met oplegging van het verbod werd beoogd.

Het kabinet wil daarom onderzoeken of de aanpak van schadelijke praktijken en het beschermingsniveau van (potentiële) slachtoffers kan worden verbeterd met maatregelen geïnspireerd op het hybride beschermingsbevel. De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid zal onderzoeken of en hoe het huidige juridische instrumentarium kan worden aangevuld met maatregelen in lijn met een hybride beschermingsbevel. De effectiviteit van de maatregel staat daarbij voorop. Belangrijke onderwerpen van onderzoek daarbij zijn de mogelijke reikwijdte van een dergelijk bevel of maatregel, de vraag wie bevoegd zou zijn om een aanvraag te doen en om het bevel of de maatregel op te leggen, de mogelijkheden van een laagdrempelige toegang voor een aanvraag, de daarvoor benodigde begeleiding, het optreden tegen een bredere groep van personen, de toepassing van maatwerk, de (hoogte van de) sanctie ingeval van overtreding en de juridische handhaafbaarheid. De vraag welke rechtsvorm het beste past binnen de Nederlandse juridische context zal daarbij worden betrokken. Ook zal worden verkend of dergelijke hybride beschermingsmaatregelen in civielrechtelijk kader of in bestuursrechtelijk kader zouden kunnen worden ingebed (in combinatie met strafrechtelijke handhaving). Uw Kamer wordt in de loop van 2026 geïnformeerd omtrent de voortgang van deze verkenning.

Randvoorwaarden borgen en verbinding zoeken

Onder aanbeveling 3 wordt geadviseerd om te zorgen voor een robuust kader van ondersteuning, bescherming en handhaving. Verder wordt onder aanbeveling 4 geadviseerd om verbinding te zoeken en stigmatisering te voorkomen. Het kabinet stelt voorop dat de huidige aanpak van schadelijke praktijken zich richt op het voorkomen van (herhaald) slachtofferschap evenals het voorkomen van (herhaald) plegerschap middels passende interventies en neemt naast repressieve maatregelen ook preventieve maatregelen om schadelijke praktijken aan te pakken, zoals de inzet op mentaliteitsverandering binnen gesloten gemeenschappen, vroegtijdige signalering, en een goede en snelle samenwerking tussen betrokken organisaties. Hier is uw Kamer bij brief van 14 september 2023 nader over bericht.¹¹

Nadat is onderzocht of en zo ja hoe een hybride beschermingsbevel mogelijk gemaakt kan worden, wordt ook bezien welke aanvullende maatregelen (in de zin van onder meer structurele hulpverlening, structurele training, structurele monitoring en handhaving) nodig zijn om de beschermingsmaatregelen goed in te bedden. Daar zullen zowel de betrokken organisaties als de gemeenschappen bij worden betrokken. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie van de

¹¹ Kamerbrief 'Opbrengst actieagenda schadelijke praktijken en vervolginzet alsmede een beleidsreactie naar aanleiding van de resolutie omtrent huwelijksgevangenschap', d.d. 14 september 2023.

leden Rooderkerk en Van der Werf¹² in die zin dat nader wordt onderzocht of en op welke wijze de aanbevelingen uit het rapport kunnen worden overgenomen.

De bevindingen en de aanbevelingen in het onderzoeksrapport bieden een goede basis voor het verbeteren van de aanpak van schadelijke praktijken. Wij vinden het van groot belang dat potentiële slachtoffers tegen deze schadelijke praktijken worden beschermd en gaan daarom voortvarend aan de slag met de hiervoor aangekondigde nadere stappen.

¹² *Kamerstukken II* 2024/25, 30 420, nr. 422.